

Η γυναικεία εκδοχή των πραγμάτων

«Μήδεια» του Ευριπίδη σε σκηνοθεσία Αλίκης Δανέζη-Κνούτσεν

Η κυπριακή συμμετοχή στο φετινό Διεθνές Φεστιβάλ Αρχαίου Ελληνικού Δράματος, η «Μήδεια» του Ευριπίδη σε σκηνοθεσία Αλίκης Δανέζη-Κνούτσεν και σε παραγωγή Roads and Oranges Film Productions, είναι μια παράσταση που δίνει στον θεατή της ευκαιρία να... ξαφνιαστεί, να διστάσει ότι απαιτείται η συναισθηματική του αφύπνιση και η νοητική του εγρήγορση και να βρεθεί σε φάση ενεργούς και δημιουργικής αντίληψης, έτοιμος να ακολουθήσει τη σκηνοθετική σκέψη σε ιδεολογικό επίπεδο και συντονισμένος με την αισθητική της παραγωγής. Τι προσόντα πρέπει να έχει ο σκηνοθέτης μιας τέτοιας παράστασης, τι προϋποθέσεις πρέπει να πληροί για να πετύχει να εκπέμψει τόσο εύστοχα το σήμα του προς τον παραλήπτη-θεατή;

Πρωτίστως, η επιλογή του έργου να είναι τεκμηριωμένη με την ιδιοσυγκρασία του σκηνοθέτη-δημιουργού, μέχρι του βαθμού της εμμονής. Να έχει αρκετό χρόνο τριβής με το κείμενο, μια μακρά περίοδο εξελικτικής σχέσης με το έργο, όπου η ωρίμανση του ίδιου του δημιουργού, μαζί με την εξέλιξη των κοινωνικών αντιλήψεων και των ιδεολογικών ρευμάτων, σημαίνει συχνά και αλλαγή στάσης απέναντι στο υλικό. Η φόρμα, η κύρια αισθητική φόρμουλα, να έχει γεννηθεί ήδη από τα σκηνοθετικά οράματα, πριν από την έναρξη πρακτικής δουλειάς. Οι επιλογές των συνδημιουργών-συνεργατών να είναι βασισμένες σε κοινές αντιλήψεις, αλλά με προοπτική ουσιαστικής προσωπικής συνεισφοράς του καθενός.

Όπως είπε η Αλίκη Δανέζη-Κνούτσεν στη συνέντευξή της στη Μαρία Παναγιώτου («Φιλελεύθερα» 18/7/21), η «Μήδεια» ήταν έργο που πάντα ήθελε να κάνει. Τώρα, στη διασταύρωση της προσωπικής της πορείας και της νεοφεμινιστικής τάσης των ημερών μας, η Κνούτσεν οραματίστηκε και υλοποίησε

το όραμα αυτής της «Μήδειας», της «Μήδειας» των 7 γυναικών όπου ο προβολέας της οπτικής γωνιάς είναι τοποθετημένος έτσι ώστε να φανεί η γυναικεία εκδοχή των πραγμάτων. Εκείνος ο «στριγγός ψαλμός για των ανδρών τα κατορθώματα» που, όπως λέει ο Χορός, δεν ακούστηκε επειδή ο Απόλλων ό «Ήλιος των ήχων, Ήλιος σερνικός», δεν είχε δώσει στα χέρια γυναικών τη λύρα, ακούγεται τώρα.

Ένα από τα κύρια κατορθώματα της παραγωγής είναι ότι η φαινομενικά ακραία απόφαση της σκηνοθέτιδας να αναθέσει τους ανδρικούς ρόλους της τραγωδίας σε γυναίκες-ηθοποιούς, αποδεικνύεται απόλυτα τεκμηριωμένη στο ιδεολογικό και αισθητικό σύμπαν της παράστασης. Ο ταυτισμένος με την εξουσία του Κρέων, ο ευθυνόφορος Αιγαίος, ο προδότης, αλαζόνας και δημαγωγός Ιάσωνας, είναι όπως το βλέπει το αποδομητικά σαρκαστικό μάτι γυναίκας κι όπως το αποδίδει η αιχμηρή της γλώσσα. Η Αλίκη Δανέζη-Κνούτσεν τεκμηριώνει με σαφήνεια μια από τις κύριες προτάσεις της, την ανάθεση των ανδρικών ρόλων σε γυναίκες. Η Έλενα Καλλινίκου, η Άντρια Ζένιου, η Πολυξένη Σάββα, η Αντωνία Χαραλάμπους, η Ήβη Νικολαΐδου δεν έπαιξαν «άνδρες», αλλά τη γυναικεία αντίληψη για τις ανδρικές μορφές που τους ανατέθηκαν. Μαζί με την Άννη Χούρη, αποτελούσαν τον Χορό και η ομαλότητα, με την οποία από το χορικό σύνολο σχηματίζονταν οι μονάδες των προσώπων ήταν εντυπωσιακή.

Από την ιδέα αμιγούς γυναικείας υποκριτικής ομάδας προήλθε η ιδέα γυναικείας μουσικής μπάντας, επομένως οι μεταλλικές κατασκευές των σκηνικών της Νατάσας Χρυσάφην συμπληρώθηκαν με ηχεία και ηλεκτρονικά μουσικά όργανα. Στην αισθητική σκυταλοδρομία συμμετέχουν τα κοστούμια του Ανδρέα Αντωνίου, με το μαύρο δέρμα να κυριαρχεί και τα σχέδια να αποπνέουν μια επιθετική θηλυκότητα, χωρίς όμως αυτή να καθορίζεται από ανδρική ματιά. Τα ακούσματα που προτείνουν οι μουσικοί της παράστασης Στέφανος Σκουλικάρης και Νίκος Πατεράκης περιέχουν οργή, πόνο και σαρκασμό. Η αισθητική σύμπτωση είχε όντως επιτευχθεί.

Πιστεύω πως χρήζει ιδιαίτερης μνείας η δουλειά του χορογράφου Παναγιώτη Τοφή, ο οποίος διαθέτει το χάρισμα να βλέπει την κίνηση που στήνει σκηνοθετικά, ώστε η φόρμα που προτείνει να είναι νοηματολογικά γεμάτη. Η εξαιρετικά εύπλαστη ομάδα των ηθοποιών απέδιδε την εμπνευσμένη πρόταση του χορογράφου μην αφήνοντας τον ενεργειακό γράδο της δράσης να πέσει. Το πέρασμα της Αντωνίας Χαραλάμπους στο στάσιμο, με την επίδειξη-θρίαμβο της ώριμης εγκυμοσύνης της, είναι μια σημαντική θεατρική πράξη, την οποία δικαιούνται να συνυπογράψουν με περηφάνεια η ηθοποιός, ο χορογράφος και η σκηνοθέτης. Κοινό τους επίτευγμα, με τη συμμετοχή της Άντριας Ζένιου, και η σκηνή του θανατηφόρου πέπλου. Η απόλυτα ταγμένη στη θεότητα του θεάτρου Αντωνία Χαραλάμπους βρήκε τρόπο να της τάξει και το αγέννητο παιδί της. Μου φαίνεται γεμάτη έλεος και ανώτερη δικαιοσύνη η απόφαση της σκηνοθέτιδας να εντάξει το σύμβολο της ζωής, την τεκνοποιό γυναίκα σ' ένα μύθο αιώνιας καταδίκης μιας παιδοκτόνου.

Η Στέλα Φυρογένη και η Αλίκη Δανέζη-Κνούτσεν, συνεργάτιδες από τους «Δρόμους και πορτοκάλια», είχαν μοιραστεί το όραμα της δικής τους Μήδειας για χρόνια. Είναι από τις περιπτώσεις, όπου ο σκηνοθέτης δεν βρίσκεται στον ρόλο του πλάστη και ο ηθοποιός της ζωντανής ύλης, αλλά οι δυο τους συνυπάρχουν σ' ένα σώμα στη σκηνή, βλέπουν με μια ματιά το «εσωτερικό» του ρόλου και το γενικό «εξωτερικό» της παράστασης. Η Στέλα Φυρογένη και η σκηνοθέτιδά της δεν τραβούν τη διαχωριστική γραμμή μεταξύ μιας ξένης και των Ελλήνων της χώρας υποδοχής, ούτε μεταξύ μιας μάγισσας και των εν δυνάμει θυμάτων της. Η Μήδεια της Φυρογένη δίκει δικαιοσύνη και εκδικείται την αδικία. Εκπέμπει ισχυρή τραγική δύναμη, κυριαρχεί στο σκηνικό σύμπαν, κερδίζει τη συμμαχία του Χορού, ειδικά στη σκηνή της αποδόμησης των συμβόλων των πατριαρχικών στερεοτύπων (των μεταλλικών κατασκευών του σκηνικού). Η ηθοποιός δημιουργεί μια μορφή από συμπυκνωμένη ενέργεια. Ο λόγος, η φωνή, η κίνηση, όλα βγαίνουν από τον ενεργειακό πυρήνα του χαρακτήρα, χωρίς την παραμικρή παραφωνία ή υπερβολή.